

9. Ночевников М. Н. Человеческое общение / М. Н. Ночевников. – М. : Политиздат, 1988. – 127 с.
10. Об ораторском искусстве. Сборник / А. В. Толмачев – 4-е изд., перераб. и доп. - М. : Политиздат, 1973. – 367 с.
11. Онуфрієнко Г. М. Риторика. Навч. посібник / Г. М. Онуфрієнко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
12. Основы риторики для менеджеров. – Ужгород : Инпроф. Лтд, 1998. – 369 с.
13. Первушина А. В. Формування риторичних умінь у майбутніх соціальних педагогів: дис ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / А. В. Первушина. – Хмельницький, 2002. – 254 с.
14. Платон. Федор. Пир. Федр. Парменид / Платон. пер. с древнегреч. С. А. Ананьин: общ. ред. А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1999. – 528 с.
15. Сагач Г. М. Риторика як наука в системі професійної підготовки вчителя: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Г. М. Сагач. – К., 1993. – 284 с.
16. Цицерон М. Т. Об ораторе. Эстетика: трактаты, речи, письма / М. Т. Цицерон. – М. : Искусство, 1994. – 370 с.

The article reveals “rhetoric” as the concept. Changes in its meaning are given considering the opinions of modern scholars on this subject. We describe the features of rhetoric, its value and importance for linguists and for whole human society. Personal qualities developing by rhetoric in linguist are specified.

Keywords: rhetoric, rhetorical skills, rhetorical education, personal qualities, culture, education.

УДК 378.015.3:005.32:[81'243:33]

Тинкалюк О. В.*

ВИДИ МОТИВІВ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Здійснено теоретичний аналіз проблеми мотивації до вивчення іноземної мови у психолого-педагогічній науковій літературі. Проаналізовано роль мотиваційного компонента у структурі готовності студентів до професійного іншомовного спілкування. З'ясовано сутність ключових понять дослідження: мотив, мотивація, мотивація учіння. Виокремлено основні види мотивації та мотивів у студентів-майбутніх економістів на прикладі вивчення іноземної мови: широка соціальна (мотиви обов'язку, самоствердження, престижу); вузька соціальна (мотиви уникнення неприємностей, соціальної ідентифікації, особистісного досягнення); перспективна (професійні, прагматичні мотиви); комунікативна (комунікативно-пізнавальні, комунікативно-ціннісні, комунікативно-емоційні мотиви); навчальна мотивація (пізнавально-навчальні; інтелектуально-розвивальні мотиви; мотиви самовдосконалення). Експериментально перевірено рівень мотиваційної сфери студентів за низкою показників (характер ставлення, інтерес до вивчення іноземної мови; бажання продовжувати іншомовну підготовку).

Ключові слова: мотив, мотивація, мотиваційна сфера, іноземна мова професійного спрямування, студенти економічних спеціальностей.

Вироблення у студентів позитивно спрямованої мотивації до вивчення іноземної мови є одним із основних завдань формування готовності студентів до професійного іншомовного спілкування. Зважаючи на те, що фахівець економічного профілю зазвичай є ініціатором і організатором налагодження контактів з партнерами, підлеглими чи клієнтами фірми тощо, він повинен бути готовим до ефективної міжособистісної взаємодії з людьми, вміти ефективно

* © Тинкалюк О. В., 2014

використовувати різні підходи, види, форми, засоби і відповідний стиль спілкування адекватно виробничій ситуації та визначеним цілям професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє зростання уваги науковців до проблеми мотивації до вивчення іноземної мови. Аналіз наукових праць І. Зайцевої, Е. Пассова, О. Яцишина, R. Gardner, W. Lambert показує, що дослідники проблеми мотивації оволодіння іноземною мовою підкреслюють значення домінуючих мотивів у структурі мотиваційної сфери суб'єкта учіння. Її структуру складають усі види спонукань (потреби, мотиви, інтереси, прагнення, цілі, мотиваційні установки, ціннісні орієнтації, переконання, погляди, ставлення до професійного іншомовного спілкування), які в своїй сукупності відображають готовність студентів до професійного спілкування.

Мета статті полягає у здійсненні теоретичного аналізу проблеми мотивації до вивчення іноземної мови у психолого-педагогічній науковій літературі. Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження: з'ясувати сутність ключових понять дослідження; розглянути основні види мотивації та мотивів у студентів економістів на прикладі вивчення іноземної мови; експериментально перевірити рівень мотиваційної сфери студентів.

В обґрунтуванні цього аспекту дослідження ми спираємося на дефініцію понять *мотив*, *мотивація*, *мотивація учіння*. *Мотив* (лат. motus – рух) – причина, що спонукає до діяльності, спрямованої на задоволення певних потреб [4, с. 212]; *мотивація* – система спонукань, які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість [4, с. 212]; *мотивація учіння* – система зовнішніх і внутрішніх мотивів учіння, пізнавальних потреб та цілей, які спонукають студента до учіння, стимулюють і підтримують його активність на певному рівні [2, с. 7].

Беручи за основу ієрархію мотивів вивчення іноземної мови, запропоновану Ю. Пассовим [3], ми виокремили види мотивації та мотивів майбутнього економіста і представили їх у таблиці 1.

Таблиця 1

Види мотивації та мотивів у студентів-майбутніх економістів

Види	Коротка характеристика мотивів як складових мотивації
Зовнішня мотивація	<p>Широка соціальна</p> <p><i>мотив обов'язку</i> (“іноземна мова – складова програми”, “вивчаю з поваги до викладача”, “розумію, що кожна сучасна людина має знати хоча б одну іноземну мову”);</p> <p><i>мотив самоствердження</i> (“бажаю утвердитися і зайняти відповідне місце в суспільстві” тощо);</p> <p><i>мотив престижу</i> (“іноземна мова є засобом міжнародного спілкування”, “прагну мати високий соціальний статус” та ін.)</p>
	<p>Вузька соціальна</p> <p><i>мотив уникнення неприємностей</i> (“намагаюсь не отримати незадовільну оцінку під час сесії і не втратити стипендію” та ін.);</p> <p><i>мотив соціальної ідентифікації</i> (“прагну встигати з усіх предметів навчальної програми”; “хочу бути прикладом для однокурсників”);</p> <p><i>мотив особистісного досягнення</i> (“прагну досягти схвалення батьків, друзів, одногрупників, однокурсників, викладачів тощо”)</p>
	<p>Перспективна</p> <p>У процесі вивчення іноземної мови важливе значення мають такі професійні мотиви:</p> <p><i>мотив професійного досягнення</i> (“вивчаю іноземну мову тому, що вона важлива для подальшого навчання та майбутньої професії”);</p> <p><i>професійно-пізнавальні мотиви</i> (“прагну стати кваліфікованим фахівцем зі знанням іноземних мов” і т. ін.);</p> <p><i>інтерес до професії та розуміння її соціальної значущості</i> (“прагну досягти успіху у професійній діяльності”, “усвідомлюю суспільну користь”, “хочу бути потрібним державі”, “бажаю зробити щось для людей, маючи необхідні знання” тощо)</p> <p>Значну роль відіграють також і прагматичні мотиви, а саме:</p> <p><i>мотив прагнення успіху</i> (“бажаю в майбутньому працювати з іноземними колегами за кордоном”, “хочу мати свою справу”);</p> <p><i>прагнення отримати вищу освіту</i> (“прагну отримати диплом”);</p> <p><i>мотив благополуччя</i> (“бажаю успішно скласти сесію”; “прагну отримати хороше місце праці, кращу посаду, вищу зарплату” тощо)</p>

1	2
Внутрішня мотивація	<p>Комунікативна</p> <p>комунікативно-пізнавальні мотиви (“на заняттях іноземної мови я пізнаю багато цікавого про звичаї, традиції, історію народу-носія мови”, “дізнаюся про особливості професійного іншомовного спілкування: види, форми, стратегії, стилі, функції тощо”, “отримую знання про вербальні та невербальні засоби спілкування властиві для народу-носія мови”, “пізнаю мовний етикет” тощо);</p> <p>комунікативно-ціннісний мотив (“іноземна мова слугує засобом задоволення моїх позанавчальних інтересів та потреб”, “пізнаю цінності носія мови”, “іноземна мова навчає мене поважати чужу та рідну мови”, “вивчення іноземної мови формує толерантне ставлення до представників іноземних держав”, “іноземна мова формує таку важливу рису сучасної людини, як полікультурність”);</p> <p>комунікативно-емоційний (“мені цікаво спілкуватися з товаришами на заняттях іноземною мовою, обговорювати з ними актуальні проблеми, події, новини”, “на заняттях я маю змогу обмінюватися своїми враженнями, думками та емоціями” тощо)</p>
Навчальна / процесуальна	<p>пізнавально-навчальні (“вивчаю іноземну мову з метою успішного засвоєння таких курсів: “Іноземна мова”, “Ділова іноземна мова”, “Іноземна мова професійного спрямування”; “маю потребу у користуванні Інтернет-ресурсами іноземною мовою з навчально-пізнавальною метою”; “вивчення іноземної мови дає мені змогу читати оригінальну професійно-орієнтовану літературу” тощо);</p> <p>інтелектуально-розвивальні (“мені цікаво вивчати іноземну мову, “подобається відгадувати значення нових слів”, “люблю виводити граматичні правила”, “цікаво виконувати різноманітні вправи, запропоновані викладачами іноземної мови під час занять”, “подобається вивчати іноземну мову для підвищення свого загальнокультурного рівня” тощо);</p> <p>здібності до оволодіння знаннями або мотив самовдосконалення (“прагну розвивати свої лінгвістичні, комунікативні здібності”, “хочу оволодіти тими здібностями, які дозволять мені професійно спілкуватися з іноземними партнерами по бізнесу” тощо)</p>

Як бачимо з цієї таблиці, у процесі професійної іншомовної підготовки формуються мотиви, що визначають мотивацію студентів до оволодіння професійним іншомовним спілкуванням. Під час констатувального і формувального етапів експерименту, ми визначали види мотивації та домінуючі мотиви у студентів контрольної (КГ) та експериментальної груп (ЕГ). Базуючись на відповідях студентів, дослідженні Ю. Пассова [3] та власному досвіді, ми виокремили п'ять основних видів мотивації студентів у процесі вивчення іноземної мови та групу мотивів, що є їх складовими.

У рамках констатувального експерименту зі студентами 1–2-их курсів було проведено дослідження основних видів мотивації студентів економічних спеціальностей ЕГ та КГ до вивчення іноземної мови професійного спілкування, результати якого представлено на рис. 1-5.

Дані рис. 1 показують, що у студентів як КГ, так і ЕГ домінуючою є зовнішня мотивація до вивчення іноземної мови. У ЕГ вона складає – 86,6 %, а КГ – 85,7 %. Тоді, як внутрішня мотивація у ЕГ – 13,4 %, а КГ – 14,3 %. Як ілюструють дані діаграми (рис. 1), обидві групи є статистично однакові за рівнем умотивованості до вивчення іноземної мови ($\chi^2 = 0,2, p = 0,652$).

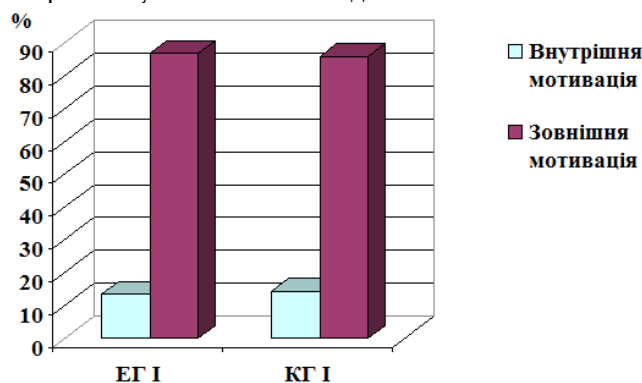

Рис. 1 Діаграма розподілу видів мотивації студентів 1-их курсів ЕГ та КГ до вивчення іноземної мови професійного спрямування

Дані рисунка 2 дозволили визначити види мотивації, які домінують у студентів ЕГ та КГ першого року навчання.

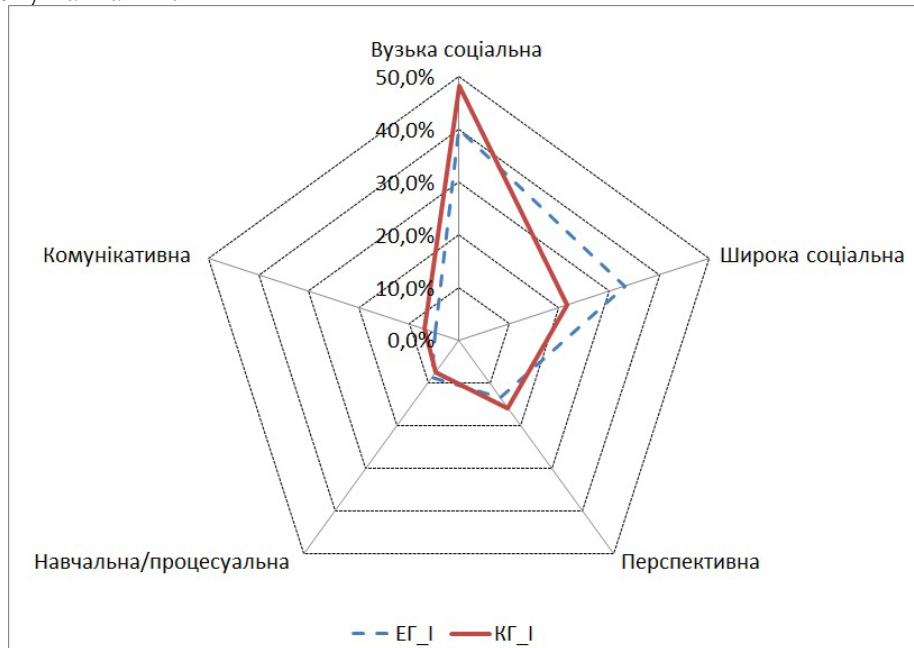

Рис. 2 Розподіл мотивації за видами у студентів 1-их курсів ЕГ та КГ

Як бачимо з цього рисунка, в експериментальній групі, яка налічує 396 студентів домінуючою є *вузька соціальна мотивація* – 159 респондентів (40,1 %). Друге місце займає *широка соціальна мотивація* – 131 респондент (33,1 %). На третьому місці – *перспективна мотивація*, загальною кількістю 53 респонденти (13,4 %). *Навчальна / процесуальна мотивація* складає (8,6 %) 34 респондентів, а *комунікативна* – 19 респондентів (4,8 %).

Зазначимо, що у контрольній групі *вузька соціальна мотивація становить* (48,3 %) 195 респонденти. *Широку соціальну мотивацію* обрали 87 респондентів (21,5 %); *перспективну* – 64 (15,8 %); *навчальну / процесуальну* – 30 (7,4 %); *комунікативну* – 28 (7 %).

Дані діаграми 3 показують відмінність у видах мотивації до професійного іншомовного спілкування у студентів – майбутніх економістів перших та других курсів ($\chi^2 = 134,1$, $p < 10^{-19}$).

Як бачимо з рис. 3, на якому продемонстровано діаграму розподілу мотивації, у студентів – майбутніх економістів експериментальних груп 1–2-х курсів до професійного іншомовного спілкування, найбільш вираженою у студентів експериментальної групи є зовнішня мотивація, що становить 86,6 %. Внутрішня мотивація складає лише 13,4 %.

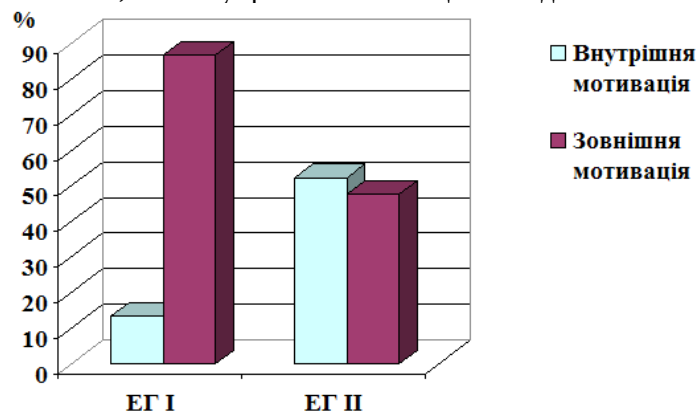

Рис. 3 Діаграма розподілу мотивації у студентів ЕГ перших та других курсів до професійного іншомовного спілкування

У процесі проведення навчання за експериментальною методикою у майбутніх економістів експериментальної групи другого курсу домінує внутрішня мотивація над зовнішньою, що складає 52,3 % проти 47,7 %.

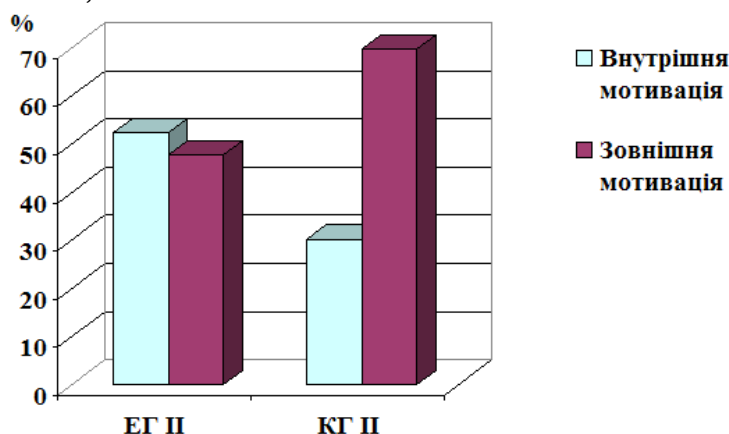

Рис. 4 Діаграма розподілу мотивів студентів других курсів ЕГ до професійного іншомовного спілкування

Дані діаграми (рис. 4) показують відмінність у виборі мотивів студентами других курсів ЕГ та КГ ($\chi^2 = 39,1, p = 4 \cdot 10^{-10}$). У студентів ЕГ внутрішня мотивація складає 52,3 %, тоді як у КГ – 30,2 %. Зовнішня мотивація становить у ЕГ – 47,7 %, а КГ – 69,8 %, що свідчить про суттєві зміни у виборі внутрішніх мотивів студентами ЕГ у порівнянні з КГ.

Рисунок 5 дозволяє простежити види мотивації, якими керувалися студенти у вивченні іноземної мови професійного спілкування.

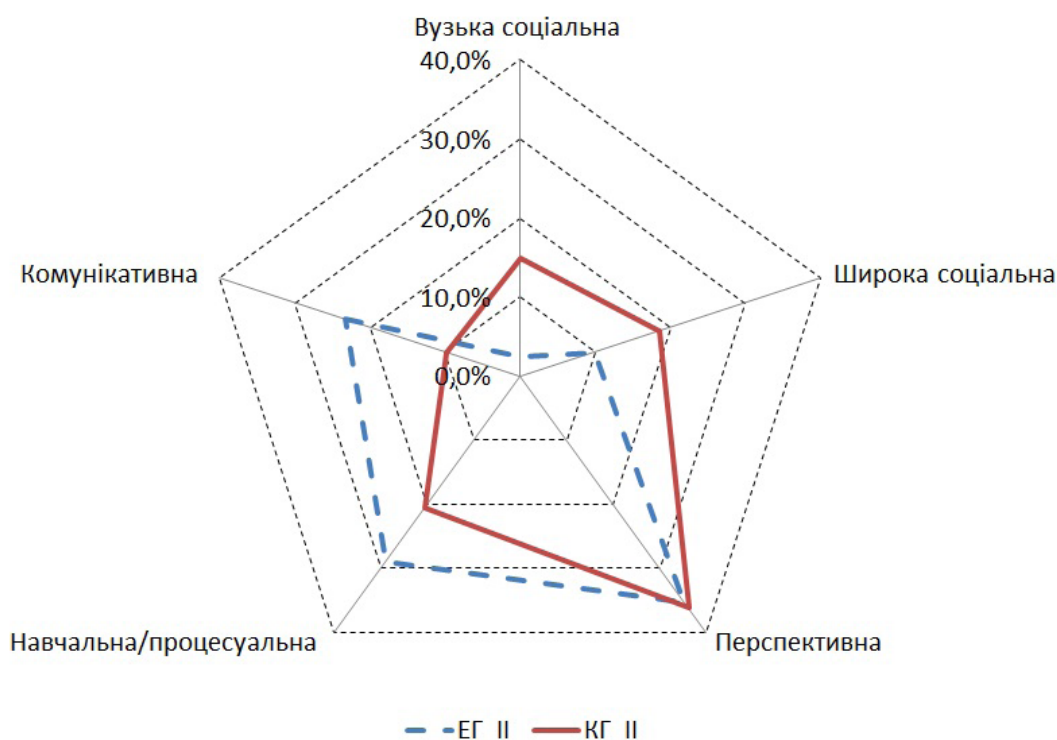

Рис. 5 Діаграма розподілу мотивації студентів других курсів ЕГ та КГ

Діаграма показує, що у студентів 2-х курсів ЕК домінує внутрішня мотивація, яку складають 52,3 % (її видами є навчальна / процесуальна мотивація – 115 (29,1 %) та комунікативна мотивація – 92 (23,2 %), тоді як у КГ вона складає 30,2 % (її складовими є навчальна /

процесуальна мотивація – 82 (20,5 %); комунікативна – 39 (9,7 %). Зовнішня мотивація становить у ЕГ – 47,7 % (її видами є перспективна – 140 (35,4 %); широка соціальна – 39 (9,8 %); вузька соціальна – 10 (2,5 %)). У КГ зовнішня мотивація становить 69,8 % та має такі види: перспективна – 145 (36,3 %); широка соціальна – 74 (18,5 %); вузька соціальна – 60 (15 %), що свідчить про суттєві зміни у виборі мотивів студентами ЕГ у порівнянні з КГ.

Підсумовуючи, зазначимо, що мотиваційний компонент готовності до професійного іншомовного спілкування передбачає формування у студентів позитивної мотиваційної сфери, яка відображає спрямованість особистості та забезпечує її інтелектуальну та емоційну активність. Зазначимо, що для досягнення цієї мети слід розв'язати такі важливі завдання: заохотити кожного студента до професійного іншомовного спілкування шляхом використання різних інноваційних технологій та методів навчання; формувати у студентів активно-творче ставлення до комунікативного аспекту майбутньої професійної діяльності, роботи з додатковою фаховою літературою, аудіювання, перегляду фільмів, спілкування з носіями мови тощо; формувати мотиви, які визначають ставлення студента до розв'язання професійних завдань, створюють передумови ефективності його професійної діяльності; враховувати різні підходи (комунікативний, контекстний та ін.), що забезпечують професійну спрямованість процесу вивчення іноземної мови через насичення його професійно значущим змістом.

Список використаних джерел

1. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Гапоненко Лариса Петрівна. – Кривий Ріг, 2003. – 203 с.
2. Зайцева І. В. Формування мотивації учіння студентів вищих економічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / І. В. Зайцева. – Т., 2001. – 20 с.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иномязычному говорению : [пособие для учителей иностр. яз.] / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
4. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О. М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с. 181
5. Яцишин О. М. Формування мотивації вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Яцишин. – Вінниця, 2004. – 20 с.
6. Gardner R. Attitudes and Motivation in Second Language Learning / R. Gardner, W. Lambert. – Rowley : Newbury House Publishers, 1972 – 316 p.

The theoretical analysis of the problem of motivation in learning a foreign language is carried out in psychological and pedagogical scientific literature. The role of the motivational component in the structure of students' readiness for professional foreign language communication is analysed. The essence of key concepts of the research is found out. The main types of motivation and motives of the future economists are pointed out on the example of studying a foreign language: broad social (motives of duty, motives of prestige); narrow social (motives of avoiding troubles, motives of social identity, motives of personal achievement); perspective (professional motive, pragmatic motive); communicative (communicative and cognitive motives, motives of communicative value, communicative and emotional motives); training motivation (cognitive-educational motives, intellectual and developing motives, motives of self-perfection). The level of motivational sphere of students is experimentally verified on a number of indicators (nature of attitude, the interest in learning a foreign language, the desire to continue foreign language training).

Keywords: motive, motivation, motivational sphere, a foreign language of professional communication, students of economic specialties.